

VASÁRNAP

A

„Nyugatmagyarországi Híradó“

SZÉPIRODALMI HETI MELLÉKLETE.

1891.

24. SZ.

Wenczel Gusztáv dr.

Meghalt az örök ifju Wenczel is, ki ötvenkét esztendeig volt dísze a budapesti tud. egyetemnek, ki európai hírnévvel fényt árasztott a magyar tudományosságra. Igaz magyar volt, bár mint osztrák katonatiszt gyermeke került Magyarországra.

A megboldogult tudós tanár a régi Alsó - Lausitz Luckau nevű városában született 1812-ben, hol atyja mint huszárkapitány szolgált. A francia hadak megszállották e várost is s az ostrom alatt a kised élet is veszedelemben forgott. Atyja később őrnagy lett és a Ferdinand-huszárokkal Lipcsénél harczolt Napoleon ellen. Majd családotól Lombardiába költözött s itt kis fiának anyanyelve az olasz lett. Az élénkeszü gyermek azonban magyarul is megtanult a huszároktól. Veronában járt először iskolába, később pedig mint tiszt - ivadék, a milánói katonai intézetbe került. Mint tíz éves gyermek, látta a szent szövetségnek Veronába összegyűlt fejeit, köztük I. Sándor czárt. A katonai pálya nem felelt meg hajlamainak, bár, mint maga is nem egyszer mondta, mindig megmaradt benne valami katonás és Kopenhágán, valami tudományos kongresszuson, nem akarták őt tudósnak elismerni, hanem ezivilbe öltözött huszárkapitánynak nézték.

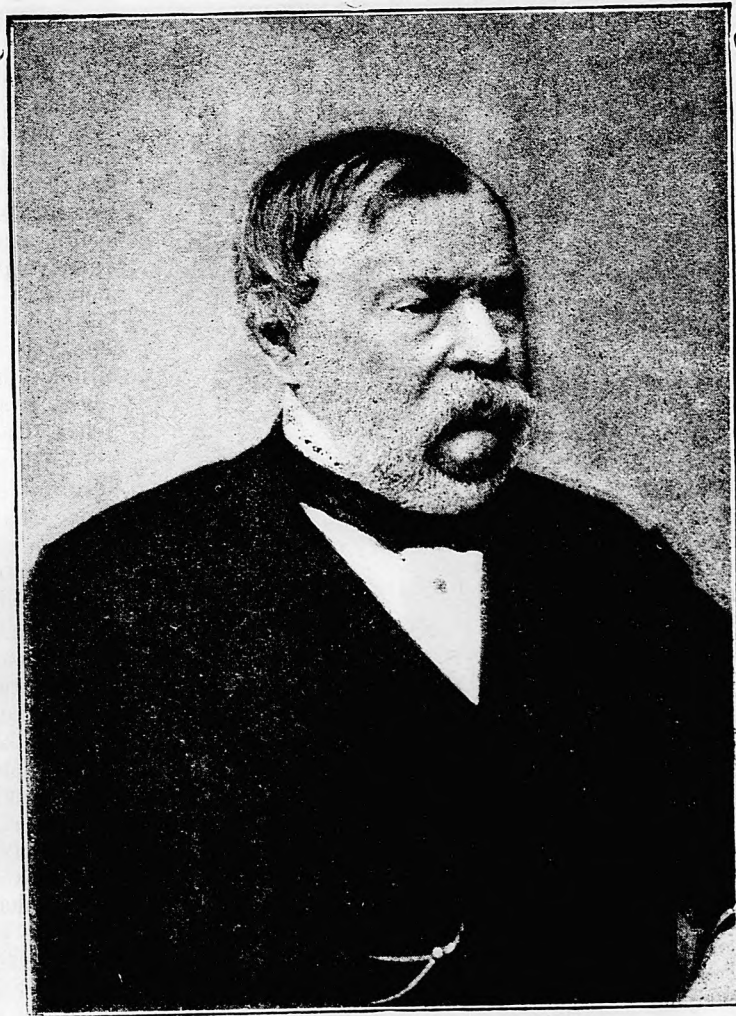
A garnizon-életben ideodahányalódó atya Salzburgban a beneczei gimnáziumába adta őt s ott végezte a második osztályt, „nem valami fényes eredménnyel“ — szokta hozzátenni, a minek azonban kissé ellentmond

az, hogy mikor atyja Veszprémbe helyeztetett át s a kis Wenczel vizsgát tett a piaristáknál: a harmadik osztály átugrásával egyenesen a negyedikbe vették be. „Harmadik osztályt én sohase végez-

professor: „Fiam, nem tudsz magyarul, a diákban is gyenge vagy“. Nem sok idő kellett s nem volt már gyenge egyikben sem. Első eminens lett s az maradt Váczon is, Pesten is. A kitünő

előmeneteli ifju itt nemsokára pártfogókat is szerzett és Schédius utján 1836-ban már mint filozofia et juris doktor, meghivatott József nádornak akkor tizenegy éves fia, Sándor főherczeg egyik tanítójául, a miről József főherczeg is kegyeletesen emlékezett meg, midőn 1879-ben Wenzel negyven éves jubileuma alkalmából ő is szíves szavakban gratulálta meg családjá egykori kedves tanítóját.

1838 végén a bécsi Terézianumban föllállított magyar jogi katedrát foglalta el, miután már előbb a történelmet adta elő a budapesti egyetemen. Itteni tanítványai közül azóta többen lettek miniszterek, így Lónyay Menyhért gr, Szlávy József, Rajner Pál. Pályája tulajdonképpen itt kezdődik. Neve hamar lett ismeretessé úgy az ausztriai, mint a németországi és a hazai tudós körök előtt. A Terézianumban föllállított két magyar tanszék által képviselt tárgyakból merített egyik értekezése, melyet egy ünnepi alkalommal — magyar öltözetben — fölolvastott, a fiatal tudósra vonta az udvar figyelmét is. Ez időben jelentek meg első jogtörténeti értekezései, régi magyar városi jogokról és a hazai

WENZEL GUSZTÁV. †

bányajogról. „s még most is aggódom, nem fogják-e követelni rajtam, hogy tudományos pályám e hézagát utólag pótoljam“.

Veszprémben azzal fogadta Farkas

bányajogról.

A szabadságharcz után az elhunyt Frank Ignác helyére nevezték ki Wenczel a magyar magánjog tanárává a budapesti egyetemen. A tudós profesz-

szor nagy lelkesedéssel látott munkához a magyar jog szolgálatában. Akkor valóban tárgyaért annyira lelkesülő tanár kellett ápolásra, mint Wenczel, ki tudta tartani hallgatóiban a hitet, hogy ezt a jogot eltemetni, pusztán történelmi vagy régészeti tárggyá degradálni nem lehet, mert abban őserő van, mely életre fog kelni ismét. És Wenczel, hogy sikerrel táplálta e hitet hallgatóiban, bizonyítja az, hogy ezek ugyanazon a napon, mikor az osztrák polgári törvényeket behozták, Verbőczy emlékezete címmel egy iratot s a tripartitumnak egy diszpéndányát nyújtották át ünnepelesen a magyar jog tanárának. Merész demonstráció volt ez abban az időben, mikor egy magyar államférfi nyilatkozott éppen Wenczel előtt ilyenképpen: „Hát az a magyar jog micsoda? Van-e még ennek a magyar jognak valami jelentősége? Azóta szakadatlanul működött Wenczel a katedrán. A magyar magánjogon kívül előadta a jogtörténetet és a magyar bányajogot. Jogtörténeti előadásainak nagy érdeme, hogy itt is kiváló tekintettel volt mindig a magyar viszonyokra.

Nagy érdemei voltak Wenczelnek a tanári katedrán, de nagy érdemei mint anyaggyűjtő s az anyagot rendszerbe szedő fáradságos tudósnak is. Bentazta Európa nagy részét, hogy a legjobb tanártól, az élettől ismerje meg a modern államok jogi institúcióit, s bentazta az ország minden táját, a hol a magyar jog külön alakulásainak kevésbé ismert forrásait vélte föltalálhatni. Magyarországnak kevés olyan könyv- és irattára van, a melyből Wenczel mély szorgalmával nagybecsű adalékokat ne gyűjtögetett volna a magyar jog anyagalmazáshoz. E buzgó fáradozásának tulajdonítható, hogy az akadémia történeti osztálya megbizta az Árpádkori okmányok gyűjtésével, a melyből tizenkét nagy vastag kötet jelent meg, igen becses kiegészítését képezvén Fejér „Codex diplomaticus”-ának. De nem állt meg csupán az Árpádkori okiratok egybegyűjtésénél, az Anjouk korából is egybeállította a Magyarországra vonatkozókat, s kiadta Szerémy Györgynek a XVI. századbéli történetirónak igen érdekes emlékiratait, Verancsics munkájából a Szalay László által kiadott hat kötethez még öt kötetet, Marino Sancto XVI. századbéli nagy krónikájának Magyarországra vonatkozó adatait három kötetben s e mellett tömérdek értekezést írt. Jogtudományi önálló művei közül elsősorban említendő a „Magyar magánjog rendszere” két nagy kötetben, a melyhez bevezetésül szolgál az önállóan is megjelent „Magyarország jogtörténete”. Megírta s akár a forráskutatást és anyaggyűjtést, akár a gyűjtött anyagok rendszerbe foglalását tekintsük, mondhatni: megalapította a magyar bányajogot mint tudományt. A jogiro-

dalom terén megjelent nagyobb műveiből főlemlítendő még „Az általános ausztriai polgári törvénykönyv kommentárja”, — míg a jogtudományok és a történelem köréből vett monografiái, értekezései, melyek részint önállóan, részint az akadémiai „Értesítő”-ben, vagy a „Történeti tár”-ban, „Századok”-ban stb. megjelentek, alig sorolhatók elő.

Lennék bár . . .

Lennék bár az a korhadt hársfa,
Mely kertekben megvénülve áll,
Melyről a gyöngye szél szelid fuvása
Is fergetegként tépi már az ágat,
S mely fája néz csak a tavaszra már, —
Csak láthatnának!

Lennék bár az az a kis madárka,
Melynek fészket fivéred földulá
S kicsinyeit kegyetlenül kihányta;
S most, mint a szárnyat öltött gyászos bánat
Kesergve száll a kertben föl s alá —
Csak láthatnának!

Lennék bár az a koldusgyermek,
Ki a nyomor méhéből született
S udvartokon most is vele jelen meg,
Hogy sirva kérje szigorú atyádnak
Magas kegyét: kenyeret, életet, —
Csak láthatnának!

És döfne bár szívembe minden
Percz egy nyilat, szomjazva véremet;
S nem lenne, a ki örök gyötrelmimben
Egy csöppjét ejtené rám vigaszának,
Csak a kétségbeesés szánya meg —
Csak birhatnának!

Ma Pál.

T ü n ö d é s.

Éltem sivár sivatagán,
Milyen kétségbeesém vezetett:
Kifáradék egy izben; a szemem
Lézárult csöndesen —
Álom ringatta fáradt lelkemet.

S mig álmomba lopódzva s mély
Sebeim kötözgette a remény:
Leszállt az irgalom szép anygala
S édent varázssola
Köröttem a tar sivatag helyén.

Fölebredék . . . Bus arczomat
Felderíté az angyal mosolya:
„En üdvözíteni jöttemek, e menny
— Mondá — tied legyen, —
Hiszen szemedből már sok köny folya . . .”

Sóhaj jött keblem mélyéből . . .
Ekkép sóhajt a rab, ha megjelent
Az ör s kiáltja: „Szabad életed!”
A lelke részketetét —
Ah boldog voltam, boldog végtelen! . . .

Könyezve nézek vissza most:
Az idő akkor mért nem álla meg?
Gyors szárnya mért sópré el édenem?
Mért nem maradt velem
Az angyal? Miért hagyott el engemet? . . .

— Óh mért hagyál el, kedvesem? —
Vagy akkor csak azért könyörülél,
Hogy röpke üdvöt adva kebleden,
Még rémesebb legyen
Ezentul élted a előbbinél? . . .

Ma Pál.

A vén muzsikus.

— Rajz. —

— Gondolja meg előbb barátom, mielőtt elutasítja ajánlatomat. Ha beleegyezik, hogy leánya föllépjön, akkor maga is megmaradhat a zenekarban; de ha nem egyezik bele, akkor . . . hja! akkor váljunk el egymástól egészen. Higyje el jó ember, ezt is csak könyörületből teszem . . . különben: tegyen, a hogy magának tetszik, estig elvárom válaszát.

S ezzel feleletet sem várva, elsietett a direktor ur, becsapva maga után az ajtót, úgy hogy a rozzant szobácska minden ízében megingott belé.

Tántorogva állt ott az öreg Temesi, — vagy talán nem is volt olyan öreg, csak a sors keze viselte meg olyan nagyon — a szoba közepén, s hogy össze ne roskadjon, a fal mellett busongó egyetlen szalmaszékre dőlt, egyideig merev tekintettel bámult az ajtó felé, melyen az igazgató eltávozott, aztán karjait térdeire ejtve, összekucsolta két kezét és fejét lehajtva komoran nézett a sikálatlan deszkázatu padlóra, sokáig-sokáig, mozdulatlanul.

Szomoru gondolatok járhattak agyában, mert két ragyogó könyesepp ült ki pilláira, melyek még jobban elhomályosították úgy is halvány fényű szeméit; aztán újra fölkelt, fölkergette ülőhelyéből az a kimondhatatlan kín, mely úgy égeti a szívet, az a gyötrő kín, mikor érezzük, hogy tennünk kellene valamit, okvetetlenül . . . de nem bírnuk; mikor érezzük, hogy erőnk véges, gyarló tehetségünk eltörpül a nehéz feladat előtt.

— Ha én elvesztem állásomat, csekély fizetésem, ki látja el akkor szegényes háztartásunkat a legszükségesebb dologgal, csak kenyérral is? Az már nem nyomor, az nem tengődés, ez maga a biztos éhenhalás!”

Azután göresösen kapaszkodva egy durva asztalba, a kétségbeesés kifakadásával töredezett hangon suttogta inkább, mintsem mondotta, mintha a levegőben lakó szellemeket hívná segítségül: „Mégsem bírom vágóhídra vinni leányomat!” . . .

Szegény öreg, milyen lesújtók lehettek az ő tapasztalásai; mikor a nyomor közepette, a mindennap fenyegető éhhalál fagyasztó gondolatával agyában sem bírta leküzdeni azt a belső szózatot, mely folyton azt hangoztatta: „Ne add el gyermekedet!”

Igaz, jól tudta, hogy az ő leánya nem léphet föl, mint kész színésznő, mint azon ritkák egyike, kiket a művészet papnőinek nem gunyol, de méltán annak nevez a világ; nem lehet az, csak statista, élő decoratió, amely tetszik a publicum szemének, ingerli, érdekli, elvonja figyelmét, hogy annál

kevésbé vegye észre a jelenet kirívó gyengéit. Csalétek, mely barátokat, pártolókat szerez a társulatnak, a haute crème-t leköti, pedig jaj az ilyen élő dekorációnak, ha csakugyan megfelel a céljának, ha kitudja tölteni helyét; jaj neki, ki magára vonta az élvsóvár közönség figyelmét!

Mert ezen a pályán nem létezik haladás s egyideig díszlik, élvezik, míg egyszer ráunnak; kikopik, s akkor aztán, mint a hasznavehetetlen rongyot félrelökik.

Jól tudta ezt az öreg Temesi, azért is remegett tőle. Belátta, hogy az ő leánya nem lesz soha színésznő, énekesnő; csak ideig-óráig ragyoghat, mert deli, sugár természetű, mint a pálma és szép, kedves, üde, friss arcu — épen olyan, mint volt egykor édes anyja.

Bár ne verte volna meg az Isten azt se ilyen átkos adománnyal! Mert átok a szegény leányra az a büvös szépség, azok a tengerszem mélységű fekete szemek, mint a hogy átok volt fekete a szép leálynak a szép anyjára is!

Eleget megsínylette szegény Temesi.

Jómódu családból származott, a világ nyitva állt előtte; de szenvedélyes zenész volt, csakhogy több kedvet mutatott rá, mint hozzá való tehetséget. S hogy dalait, milyeneket néha szerzett, annál könnyebben juttassa érvényre, lemondott a biztos polgári pályáról, belévetette magát abba a „bohème“ életbe, mely egy szerény karmesteri állással jár, s mely a biztos számítások teréről a szenvedélyek, az örökös izgalom, a hazátlanság, a könnyelműség lejtőjére visz.

Igy történt, hogy egy alkalommal a már nem éppen fiatal karmester tulajdonságos mélyen talált belenézni egy csekély hangu kardalosnőnek igézően szép fekete szemébe — oly mélyen, hogy azt hitte, el se lehet többé nélküle.

S hogy ne kelessen többé elválni tőle, elvette feleségül.

Vesztére! Az a nő már akkor elvetemült volt, s csak azért nyújtotta neki kezét, hogy biztosabb existenciát teremtsen magának. Szegény férj csakhamar azon rettentő kiábrándulásra jutott, hogy neje megcsalja őt. De még ez sem volt igazi kiábrándulás, mert ő nemcsak kis gyermeküket bálványozta, szíve egész hevével, de szeretete még őt is, az anyát, megbocsátott még akkor is, mikor már semmi kétség sem volt a fölött, hogy legszentebb érzelmeit is bemocskolta.

Azt hitte, neje bűnbánólag fog mellette borulni. Csalódott.

A vére volt rossz annak az asszonynak, s az vétkezett, mert vérén nem tudott uralkodni.

És leányuk, ki gyönyörűen fejlődött, látta mindezt; úgy nevelkedett ebben a fagyos körben, melyen családi tűz-

hely nem létezett, hol a ki alvó üszköt senki sem igyekezett meleg árasztó tűzzé szítani. Igaz, apja szeretete, de ő már korán kezdte erélytelen, gyöngé apját kevésbe venni s inkább vonzódott, simult az anyjához, ki azonban mostohán visszataszította őt, — hisz ő még élni, élvezni akart, fiatal akart maradni.

Csak nyűg volt neki ez a fejlődő leány. A leány szívében pedig ily bánásmód után az érzés utolsó szikrája is kialudt.

Egy izben a nő, végig tivornyázott éjszaka után, kimerülten tért haza, a halálos csirát hozva belsejében. Ágyba hanyatlott, a betegség elrabolta erejét, hosszan és nehezen szenvedett; férje ápolta oly gyengéden, a mennyi gyöngédség a régi hévből ennyi csalódás után még benne megmaradt, de a leány az anya halálos ágyán sem intézett többé egy melegebb szót a haldoklóhoz, a ki megszakadt szívvvel, bucsúcsók nélkül hagyta itt gyermekét.

Sokat vétkezett, de a végzet még e földi létben, a siron innen sem engedte el neki egészen a bűnhődést.

Temesi tehát egyedül maradt leányával.

Szerette, dédelgette, nincs, a mit meg ne tett volna egy nyájas szaváért, egy meleg, őszinte szóért, — de leánya keserű halátlansággal viszonzta szeretetét.

Kaczer, tetszelgő volt, kiben csak egy tulajdonság felett rohamosan: a hiúság, mely szinte kielégíthetetlen szenvedélyévé vált benne, minden rossz következményeivel.

Amit apja szerzett, mind ráment a szép ruhára, s füstbe ment a Temesi szép reménye, hogy egykor nyugalmasan meg fog élhetni félretett pénzcskéjéből ha egyszer nem tudja maga megszerezni a mindennapit.

Pedig az az idő gyorsan közeledett. A nagy bánat, a sok keserűség nagyon megviselte szegényt. Szeme gyöngült, talán a sok sirástól, melle kimerült a hosszú munka súlya alatt; a zenekarban is csak azt tudta már játszani, a mit előbből tudott; ujabbat már mégsem tanulhatott.

Az öregség gyarlóságai időnek előtte, de csak annál fájóbban jelentkeztek.

Sötét színben állt előtte a jövő. Csak egy mód volt, hogy azt a támogatást, melyet a színháztól kapott, megtarthassa, egy mód, — s éppen azaz egy a szívébe vágott.

Feltűnt előtte, a mult s megborzadt a gondolat előtt.

Leánya belépett az ajtón, egykedvűen köszöntve apját, ki megrezzent gyermeke láttára, hisz tudta, hogy most határozni kell.

A lány kissé szórakozottnak látszott; átöltözködött, levetette csinos kimenőjét, hogy kimélje s olcsó karton ruhát öltött magára, mely azonban egyszerű-

sége mellett is keresett csinra vallott. Minden mozdulatát, minden cselekedetét a rászármazott hiúság látszott vezérelni.

Szegény Temesi azt se tudta, hol kezdje. A szó megakadt a torkán; úgy érezte, mintha fojtogatnák.

De hát a nyomor, a biztos éhhalál . . . ha vonakodik, holnap betevő falatjok sincs. . . . Meg kell lenni, meg, bármily nehezebbé essék.

Végre erőt vett magán.

— Margit, — szólt a leányhoz, ki ügyet sem vetett a reszketeg apára — Margit, itt volt az igazgató.

— Tudom, — felelé kurtán.

— Tudod? Honnan? — kérde apja mohón.

— Beszéltem vele a színházban.

— A színházban? — nyögte megtörve Temesi — a színházban? Hát magad ajánlkoztál nála?

— Föllépek a holnapi darabban, már megpróbáltam a jelmezemet is.

És azután elkezdte próbálgatni, hogyan rendezze haját legszebben.

Kibontotta dus fonadékait; fekete-ségök ébenfa keret gyanánt körítette be az izgalomtól kipirult arcot. Fekete szemei csakugy ragyogtak, mikor a falról leakasztott tükörben nézegette magát.

Könnyű házi ruhája, a lazán kötött fűző teljes érvényre hozták telt időmait s a szellőtől, naptól örzött finom bőre szinte ragyogott az érzéki vágyak tüztől.

Édes apja pedig ez alatt csöndesen zokogott a szék támlájára hajtva fejét; sirt keservesen.

Borzasztó az, ha felnőtt, éltes férfit sirni látunk. A könny a nőnél, a gyermeknél a mindennapi gyöngeség kifolyása, de ha férfi zokog, szorulni érezzük mellünket, mert ez a végső kimerülés, a végzet ellen való sikertelen küzdelem jele.

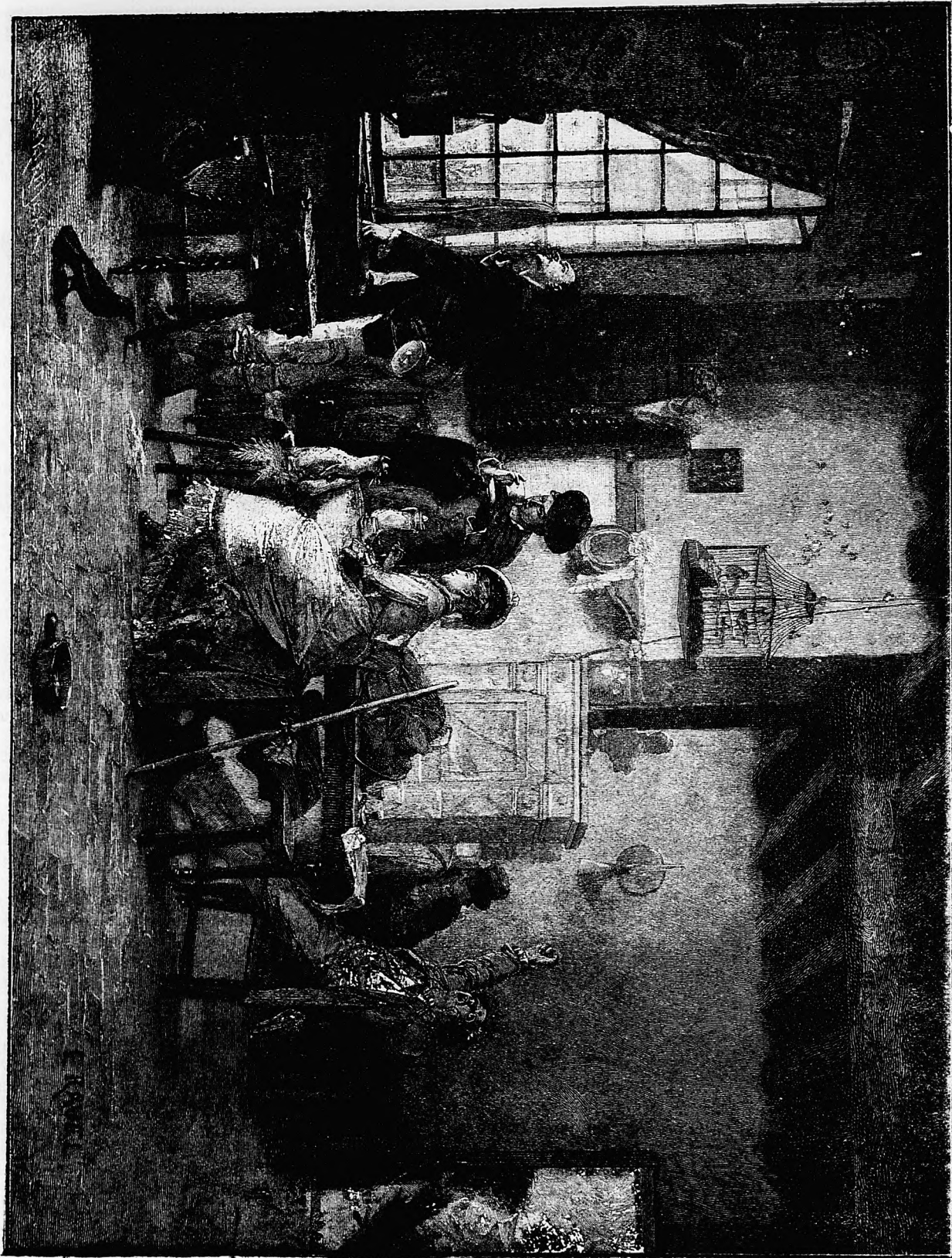
Temesi így vesztette el nejét, s most leánya is követni akarja anyja példáját. És ő nem tehetett ellene semmit, nem mondhatta, hogy „ne menj, maradj, eltartlak én magam!“ Kitudja, mikor mondják neki is: „Eredj, nem használhatunk többé, mert már csak rones vagy!“ Hisz csak az imént mondta az igazgató, hogy csupán könyörületből tarthatja meg.

Hogy egy tizenhét éves leány dolgozhatnék, hogy van tisztos, becsületes munka, melylyel megkeresse kenyerét: azt hiába mondta volna leányának. Csak nem akarhatja, hogy a munka kérgessé tegye azt a lány kezét?

S a leány érzéktelenül tudta hallgatni ezt a csöndes zokogást, még csak szóra sem nyitotta többé az ajkát.

*

Margit tehát e naptól fogva föllépett a színpadon. Fizetésüket nem nagyon emelték, holott most még több kellett

A turisták

K e d v e s k e d é s .

a toilettére, szepítőre, úgy hogy Temesi még a legszükségesebbet is megvonta magától. Ugy ült ott a zenészek közt, felső kabátjában, mert alsó öltönye tulságosan viseltes volt. Nem is tett ő többé emberszámot, alig tudták, hogy jelen van ő is.

De ő csak mindig jelen volt. Féltékenyen őrizte leányát; ott volt minden próbán, elkísérte minden előadásra, ott leste a színpad kis ajtájánál, ha a darabnak vége volt. Együtt mentek haza naponként a város tulsó részén fekvő kis lakásukba, együtt költöttek el a szerény kis vacsorát és a rettegő apa örült, hogy hál istennek ismét itthon vannak, együtt, nyugalmasan, míg Margit dühöngött belsejében az örökös nyűg, az unalmas őrizet miatt.

Egy napon az öreg Temesi előadás után hiába várt a színpadi kis kijáratnál. Egymásután jöttek ki a színészek, színésznők, habituék, ki egyedül, ki vidám társaságban, beszélgetve, nevetkérezve — csak Margit nem jött. Apja kérdezősködött, megállította az utóljára jövőket, nem látták-e az ő leányát? De senki nem tudott neki bizonyosat mondani. Egyik ugyan azt beszélte: látta néhány színésznő társaságában, kikre már vártak a kísérok, de azért ez sem tudta bizonyosan.

Az öreg mindjobban aggódott, a vér a fejébe tódult, s végre nem bírta megállni: berohant a már homályos folyosón át az öltözőbe, fel a színpadra. Sehöl, sehöl.

Lánya eltűnt, s ő csak annyit tudott, hogy színésznők társaságában látták, a kik fiatal gavallérokkal a főkapun távoztak el.

Hisz' ez mindennapi esemény, de Temesit lesujtotta. Ugy érte, mint a villámcsapás. Félt tőle, mindig csak ettől tartott, s most, hogy bekövetkezett, eszméletét veszítette belé. Csak tántorgott, lábai felmondták a szolgálatot.

Mikor ismét kijött az utczára, a hűs téli levegőn kissé magához tért, visszanyerte testi erejét, de lelki ereje megtörött.

Azt sem tudta hol van, merre kell mennie. Emlékezete elhomályosult, s czéltalanul kezdett az utcán bolyongani. Egy ideig tehetetlen düh fogta el. Fogait csikorgatta, összeszorította ökleit, hadonázott és szitkokat szórt a semmibe.

A még itt-ott lézengő járó-kelők igyekeztek kitérni előle, ámbar megtört külseje inkább szánakozást gerjesztett, mint félelmet, de mint örjögőtől megborzadt, a ki vele találkozott.

Sokan hosszasan néztek utána, mikor hirtelen megállt s élénk taglejtéssel szónokolt, aztán mit sem törődve vele, odább mentek.

A metsző hideg, a hosszú bolyongás csakhamar kezdték rajta mutatni hatásukat.

Legelőször lábai fíradtak el, megdermedtek, már csak ödöngve tudott előre menni; többé nem kiabált, s mikor egy vig társasággal találkozott, melynek egyik tagja szilaj kedvében — nem akarva kitérni előle — oldalba lökte az öreget, akkor megingott, még egy pár lépésnyire vánszorgott el, s egy fordulónál eszméletlenül terült el a kemény kövezeten.

Egy csavargó, aki arra vetődött s fogait vaczogatta a mérges hidegben, meglátta a mozdulatlan emberi testet, melyet melegebb felöltője óvott a megfagyástól. Valódi csavargó cynismussal a végzet intésének tekintve ez elébe került köpönyeget, lehuzta a gazdájáról, aki — úgy gondolá — ugyis félig holtan hevert ott, s aztán a köpönyegbe burkolózva, koldusnál is szánandóbb állapotban hagyta ott az öreg muzsikust.

*

Másnap, mikor Temesi felocsudott, a kapitánysági hivatalban volt. A rendőr, ki csakhamar megtalálta, azt hitte, hogy ittas. Abba az osztályba szállította, hol a koldusokat tartják felügyelet alatt.

Temesi valóban olyan volt, mint a koldus; kopott, vékonyka nyüttes öltönyére még az utca sara is ráragadt; a ránczos sovány arc, melybe mély barázdákat szántott a nyomor, s végül az, hogy nem tudta megmondani, merre van biztos otthona, mindez oly színben tüntette föl szegényt, mint egy elzülött hazátlant, kivel irgalmas cselekedetet végez a hatóság, ha bizonyos helyet jelöl ki neki, a hol szabad koldulnia.

Kérdezték, hol lakik, van-e valakije, a ki várja? Nem tudott felelni egy kérdésre sem. Beszélt ugyan valamit színházról, leányáról, de mindent oly értelem nélkül, oly összefüggéstelen zavarosságban, hogy azt hitték, félre beszélt.

Ki szánakozva tekintett reá, ki megnevetett a hadarásnak látszó beszéd fölött, úgy, hogy szegény öreg, kinek emlékező tehetségét végkép földulta az éjjeli izgalom, maga sem tudott többé visszaemlékezni.

Igy lett belőle szabados koldus, város szegénye, kit sokáig lehetett látni a népesebb utczákon, éppen úgy, mint akármely régi megszokott alakot. Ki is ösmerte volna föl egy kóbor színész társulatnak — mely mindenütt csak ideig-óraig marad — utolsó, számot nem tevő, csak könnyületből türt muzsikusát?

Nem kereste senki, s mivel nem rég fizette ki a csekély házbért lakásadójának, még az se törődött vele, hogy bucsuszó nélkül távozott.

*

Évek teltek el.
Évek, hosszú nyomoruságos évek.

Én uram teremtem, ki észszel ruházta fel az embert, mely azt megkülönböztesse az oktan alattól: lehetséges-e az, hogy a ki szokva volt a tisztességes élethez, egyszerre koldussá legyen s úgy beletalálja magát ebbe a nyomoruságos tengődő életbe, mintha másképp se élt volna sohasem.

Hogy bele találta magát az öreg Temesi! Ottan látható a zugligeti fásor egyik fája alatt, szájához emelve trombitáját, ha egy sétáló közeleg s fujva azt a pár nótát, a minél már évek óta nem fujt egyebet. S ha kalapjában összegyűlt néhány garas, összeszedi és elvászorog egy félreeső kocsamába, hol inkább irgalomból, mint pénzért kaphat annyit, hogy éhen nem hal.

Leánya merre van, ki tudná azt megmondani? eltűnt, megszökött a szeretőjével, aki, mikor ráunt, ott hagyta. Kapott más szeretőt, azt már ő csalta meg s ki tudja, hol van most évek után, mennyire süllyedt a végzetes lejtőn lefelé. . .

Csunya, zivataros őszi este egy utféli csárdába menekült a szegény trombitás. Ott huzta meg magát egyik szögletben, beburkolózva daróc köpönyegébe.

Ekkor zajongva egy vig társaság lépett be. Vigadó betyárok voltak, köztük egy délceleg legény, karjára fűzve egy kaczkiasan kicsipett leányt, ingujja a hónaljig felgyűrve, haja szemébe fésülve és arcza a szenvedélytől, meg a festéktől kipirosodva.

A legény alig birt megállni a lábán, de azért csak oda tántorgott a trombitás-koldushoz, ki örülve, hogy hajlék alá jutott, ott kuczorgott a szöletben.

— Fujjad, fujjad te vén dádé, mert csucos jó kedvem van ma!

Az öreg szájához emelte hangszerét és ámbar melle szánalmasan zihált, elkezdte fujni azt a nótát, azt az egyiket a pár közül, ami még a fejében, ujjában gépiesen megmaradt.

Kurjantva kapta fel a legény a többiekkel dévajkodó, karsu, csinos, magas leányt s annak ellenző sikongásai daczára úgy megforgatta, hogy a kikeményített viganó lebbenő fodrai erősen horzsolták a muzsikust.

Az érintésre fölvetette szeméit az öreg, rápillantott az éppen előtte álló leányra, — aztán hirtelen elnémult a trombita, a koldus szeméi kerekre nyilva mereven maradtak, mintha elvesztették volna képességüket többé lecsukódni.

Az öreg a fejéhez kapott és lelken-dezve nyitogatta a száját: de a szó elhalt szederjés ajkain, mielőtt élőhanggá változott, s csak leheletszerűen susogta: „Lányom! Margitom!”

A hangszer földre esett s az öreg összerogyva holtan terült el a nyirkos földön.

Bút, nyomort elviselt, elbirta leánya elvesztét, de a viszontlátás leterítette.

Mozgó.

Mese a kintornáról.

Irta: Molnár Gyula.

„Hallja, nagysám, mint zokog a kintorna a novemberi napszürkületben?...” Mily panaszosan nyögdécsel, a mint azt a dalt, oh! azt a dalt zokogja, melyet kedvencz zeneszerzője komponált volt az ön tisztelétére?... Miért rezzen össze? Miért húzza fázóan magára a télies házi öltönyt, hiszen meleg, kellemes meleg áramlik a szobában, oly kedvező a kéjes gondolatokhoz?... Miért csillan meg szemében a könny, önnek szemében asszonyom, ki még sirni sem tud... Talán bizony oly kínos, oly fájoan hatná meg a kintorna hangja, a mint önmagában mormogja „oh az élet!... az élet!...”

Igen! Igy volt! mintha most is előtte állana a délczeg csinos alak, a mint hegedűjét állához szorítva oly szívfacsaróan, oly mennyei boldogságot sugárzóan játszta el szívéből fakadt bánatos akkordjait. Ah! régen volt az!... Azóta már sokszor, oh! sokszor újult fel a természet, mely változásaiban is mindig ugyanaz marad, mint nem maradt ugyanaz ön, asszonyom. Ugye a csinos fiatal zeneművész akkor azon az estélyen, melyen oly tündöklően ön is megjelent, óriási tetszést aratott... Hiszen szívéből tépte azt a dalt!...

Mennyire meg voltak indulva valamennyien a hallgatók, kinek-kinek könny ragyogott a szemében, a művész zokogott fájdalomában, mert tudta, érezte, hogy az, kinek ihletes, fájó érzéstől oly áthatott dala szól, oly hideg, oly szoborszerű... nem érez semmit, tekintete kaczerül révedez ide-oda a férfiseregen... Mert nem érté meg a művészt, mert hideg, kaczer teremtés volt, ki jobban elszeregett csevegni azzal az üres, banálsan szellemtelen, léha gróffal, ki mert gróf volt, buta viczezeivel fanyar mosolyt csalt az ajkaira... Nem vette-e észre, hogy az a mosoly törzurásként hatott a szegény művész szívébe, kinek lelke aláhullott a köznapias ábrándfelhőkől, mert megérté, hogy itt lenn ezen a mozgó földtekén az illatos rózsának is tövisei vannak... mely sebet üt, oh! sebet üt a lelken is... Ugy-e nem tudta megérteni a fiatal művész zavartságát, ki hebegett jelenlétében a fájó kintól, melyet közönyös szavai benne felkeltek... Volt-e egy nájas tekintete, fanyar mosolya számára?... Tudott-e érezni akkor, mikor a másíknak szíve vérezett a sors, az élet furcsa komédiájában?... Vette-e észre, hogy egy kedves gyermekleány arca elkomorul s szemében a könny csillan meg, a mint fehér kacsóját az ártatlan szerelem ékesszólásával tartja dobogó szívecskéjén?... Ő szerette a költői lelket, az ihletett művészt, kiért feláldozta volna életét is, csakhogy lecsókolhatná az ifju arczáról a gond, a buskomorság

redőit... Ő megérté a lelki kin nagyságát, mely ifju szívét szétpattanással fenyegette... De megérté-e ön asszonyom?... Nem... hiszen igazán, teljes lelki erővel szeretni, az valami bizarr dolognak tünt fel ön előtt... Minek az!,... Azért való a férfl, hogy tünjön, szenvedjen... Szenvedés földi bére minden erénynek e bolygón... Ön, nemde, asszonyom nyúrsa dolognak tartotta volna kezét nyujtani a művésznak, ki megkérte... Egy művésznak, kinek hazája széles e világ... Hiszen nem szerette, mondja!...

Emlékezik-e arra a napra, melyen megkérte kezét a fiatal művész, ön oly szórakozott volt, zavart gondolatai kínos fájdalmat csepegtettek a szívébe... Ő elment már akkor, lelkében a visszautasítás nyomasztó nyügével, örült kinjával... Hiszen ábrándjai szeretefoszoltak, reményei füstbe mentek... Gondoljon csak vissza, mily izgatottan játszották ujjai a zeneszerző darabját a zongorán, mely ugy megkönnyebbítette a lelkét... Aztán türelmetlen lett, az ablakból tekintett le az ember-tömegetől hemzsegő népes utcára... Miért zilált a melle?... Miért szorult el a torka a mint hangot akart adni?... oh! mondja miért?...

Egy nap aztán férjhez ment a gróffkoz, kivel boldog, hiszen kielégíti minden vágyát... Utjaik szétválnak, a kapocs laza, mint rendszeren szokott lenni... üdvözlök egymást, mint jó ismerősök, aztán semmi... egyéb semmi.

Miért didereg, mondja grófné, az az illatos, meleg szobában, a mint a kintorna panaszos hangját élvezheti?... Talán bizony bánkódnék annak halála felett, ki menyegzője után néhány héttel golyót röpített a szívébe... Hiszen ez oly mindennapi történet, hogy nem is kellene komolyan vennie... Minek?... Emlékszik-e reá, hogy ön is ott volt a temetésén, asszonyom... Loppal, titokban gyászolta meg azt a férfit, kit ketten sirattak oly őszintén fájdalmas könnyekkel: az anya, ki egyetlen reményét gyászolta fiában, meg az az ártatlan gyermekleány, kinek szíve tört meg e csapás alatt... No meg ön is talán...

Tudja, hogy fájó kin nyilalt át a testén, a mint a koporsót eresztették le a sírba, ajkait harapdálta, marcangolta fehér fogaival, hogy piros vér serkedt elő akkor midőn arczát halott-halványság borította el... Miért sikoltott fel oly szívrepsztoen, oly metsző fájdalommal, mikor az utolsó göröngyöt dobták a koporsóra?... Látja, tanulhatott volna attól a kis leánytól, ki csak anyja karjaiba fogódzva, esendesen zokogott, könnyeit nem mutatva a halottas népnek... Ön tudott uralkodni magán akkor, asszonyom, mikor kiköszarazta... oh! minek árulta el magát most, hogy gunyos mosolylyal szemléljék roskadozó természetét az embe-

rek... Előtört a fájdalom, nem bírta visszatartani, belebetegedett; rémes víziók gyötörték éjszakánként, kínos hörgése nyugtalanította óvatos férjét... Egyéb semmi sem történt!

Hosszas betegségéből felgyógyult, aztán újra a finom, előkelő, ünnepelet grófné lett, kinek mindenki tömjénező bókokat mond szépségére, nemességére... Azt hiszik, nemde, bogy boldog... mert nem tudják, hogy a mult... oh! a multnak rémesen kíséző árnyai is vannak...

A mult!... botorság az az örömek, vigságok közepette... muló álom, mi más?...

Oh! hogy fázik, didereg ön asszonyom, mikor vendégséget, fényes estélyt ad... Talán eszébe jut, hogy egy ember porladozó csontjai is fáznak, reszketnek oda künn a temetőben... hová gyakran visz ki koszorut annak a férfinak, kit titokban most is sirat, kinek emléke most is él szívében és él egész életén át.

Legyen nyugodt grófnó, az a kintorna immár elhallgat, siró nyögdécsélése nem fogja többé háborgatni, csilapodhat izgatottsága, mert az emlék, ugy mint feleled, elenyészik, vissza nem tér...

Alkony száll le a fővárosra... Grófnó mosolyogjon, ime vendégei már is érkeznek... Uzze el füléből a kintorna panaszos hangjait, legyen derült, vig, mint egy tavaszi verőfényes nap... A kintorna ugyis más utcában sir, zokog már, hol egy emeletes ház ablakából bájos leányarcz hallgatja az ünnepelet művész bánatos akkordjait... hallgatja és szeméibe könnyek szöknek, mikor kínos fájdalommal, a szomorúság leverő hangján mormogja:

„Szegény Berényi Pál... én szegény szívem!...”

LENA.

VITTORIO BERSEZIO REGÉNYE.

Olaszból fordította: V. SZŐCS GÉZA.

(Vége.)

Léna éppen lányos kíváncsiságától áthatva, egyik kalapját próbálgatta a tükör előtt arany-fürtös fejecskéjére: vajjon, hogy áll az most hosszu betegsége után, midőn Magdolna nagynénje lépett be a szobába, és egy levelet adott át neki.

— Most hozta a postás, gyermekem. De talán jobb volna, ha én olvasnám el előbb. Talán nem vagy még elég erős. Megárthatna, — mondá a jó asszony aggodalmaskodva.

— Nem, nem — nevetett Léna, amint egy futó pillantást vetett a levél címére. Fölismertem az írást; Elvira írja. Ő boldog. Amit ő ír, az nem árt hat meg nekem, — és mohón tépte föl a levelet s olvasta hova-tovább vidámabb, odaadóbb arczezal

Magdolna asszony csöndes bólogatásokkal kísérte a Lena arcának újra meg újra való kipirulását, midőn egyszerre, hirtelen a rémület kifejezése ült a jó néne arcára.

Lena a levél utolsó oldalánál tartott, s ekkor történt, hogy arczáról eltűnt az előbbi kedves mosoly, halott-halványnyá lett és szemét merőn a levegőbe mélyesztve, inogni kezdett. A másik pillanatban már a Magdolna karjaiba hanyatlott, ki rémülten kiáltozta férje nevét.

Borbotti kapitány nagy zajjal csörtetett be a szomszéd-szobából, csakhamar a Lena ápolásához fogtak. Az ajulás szerencsére nem volt erős és Lena nemsokára magához tért.

Magdolna asszony aggodalma, midőn Lena a levelet felolvasni akarta, nem volt ugyan fölösleges, de neki sejtelve sem volt arról, hogy minő titok kerül napfényre a látszólag ártatlan levélből. Lena, midőn azt a két levelet kapta a Federico és Elvira esküvője előtt, melyek közül az egyiket Alberto és a másikat egy ismeretlen írta, a leveleket nem mutatta meg senkinek. De a levelek titka, részben előtte is rejtély volt, mert nem is sejtette, hogy ki lehetett az az ismeretlen, a ki arra az esetre, ha Lena hajlandó szerelmét elfogadni, arra kérte, hogy estére az ablakba valami jelt tegyen ki.

És most az Elvira levele végén, a Federico irásában, föismerte az ismeretlen férfi irását.

Tehát a gróf kérte szerelmét, az Elvirával való esküvője előtt egy pár nappal?!

Oh, ez több volt, mint a mennyit a gróf könyelműségétől föltenni bírt. És ha egykor a hiúsága gyöngeségéből, adott is volna valamit a gróf tetszésére, most ennyi árulás és csaláságra, csak undorral tudott Federicora gondolni és szívében szánta szegény Elvirát, ki ez ingatag, kéjencz ember mellett olyboldognak képzelte magát, mint a minőnek leveleiben vallották azt áradó sorai.

Mind e gondolatok csak a végzetes levél olvastá után, napok múlva tisztultak szét a Lena fejében, ki most már túl volt minden veszélyen, és meg erősödve, szépségét visszanyerve, a Borbotti kapitány első meglepetését képező ebragadó új toaletttjében éppen sétára indulandó volt a nagyon boldog Magdolna asszonnyal, midőn Borbotti kapitány két idegen, egy ifju és egy idős férfivel jelent meg a szoba bejáratánál.

Egy elfojtott, halk sikoly volt a befejezése annak, hogy Lenát egy alig várt és egész életére nagy fordulót képező meglepetés érte.

Előtte állott az a sápadt arcú, érte annyira rajongó ifju, ki titkos álmában jelent meg olykor és a ki nem volt más mint Alberto, kit nagybátyja csaknem vonszolva hozott beljebb a szobába.

Az öreg ur nyers, eredeti modorá-

ban, mindjárt tisztázta is a különös helyzetet.

— Bocsánat asszonyom és szép, csakugyan szép kisasszony, — mondta kedélyes őszinteséggel, — de be kell mutatnom az unokaöcsémet, a sokat emlegetett Albertot. Alig tudtam nyomára akadni, a hetedik falu egyik zárdájában. Valami bolondos barát elcsavarta a fejét és kis hija csak, hogy későn nem értem oda. — Nem is tudom elképzelni a dühömet, hogy mint tettem volna, ha ő is barátnak szegődik; különösen most gratulálok igazán magamnak, hogy megmentettem őt ettől az ostobaságtól, midőn látom önt, kedves kisasszony, ebben a . . . hm, . . . hm . . . határtalan szépségben. . .

Az öreg itt kissé elakadt és Alberto nem állhatva ellent az ő rajongásszerű indulatának, hirtelen előre lépett és Lena előtt térdve hullva, zavartan, de őseredeti tüzzel mondá össze-vissza.

— Isteni Lena kisasszony! Fölismeri bennem örökös, hü árnyékát? . . . Hát csakugyan nem ön a Federico jegyese? . . . Oh, csak egy szót: látta, érezte, hogy mennyire szerettem? Oh, szóljon drága Lena. . .

— Na, elég a szcenákából, — vágott közbe a jóvialis nagybácsi és Albertot fölkelésre nógatva folytatta: Szép kisasszony, amint látja, ez a fiu nagyon ragaszkodik önhöz; ha nem ellenszenvez vele, próbálja meg őt szeretni, mert a menyire én őt ismerem és a mit tőlem áldozatra kívánni lehet, lelkemre mondom, nagyon boldoggá teszük. . .

Borbotti kapitány és Magdolna asszony, két szoborként állottak, Lena kérdő tekintettel, míg Alberto hihetetlen félelem közt várta élete boldogságára vonatkozó ítéletét.

Lena forró melegséget érzett szívében és az első meglepetés erős izgalmától megszabadulva, heves érzés lopta be magát kedélyébe, mely azonban már nem izgatta, csak elzárkózott. Ott állott hát előtte az az édes bus arcú ifju, ki annyiszor bántólag visszautasítva, még most is oly rendületlenül érzett föl szerelmében. Eljött hozzá, bizonytalanul sorsa felől, kitéve magát annak, hogy még szemtől-szembe, idegenek előtt is — kikhez semmi szála sem füződött az ő szíve titkos fogadalmának — megalázhassa. . . Nem félt, mert ez reá nézve maga az élet volt, a szerelem.

— Igen, igen, — gondolá magában Lena, az ilyen hévnek, ennek az egyszerű szívnek hiszek, mert érzem, hogy az enyim, egyedül az enyim. . .

És anélkül, hogy tudta, érezte volna bizonyosan, hogy mit művel, szótlánul nyújtá kezét Albertónak, ki azt szenvedélyes csókjaival halmozá el.

A nagybácsi és Borbotti kapitány éppen abban a pillanatban egy hatalmas csókot czuppantottak el egymás

között, a mi aztán általános, édes nevetésre keltette mindnyájokat.

XXVI.

Örökre özveggy.

Az élet igazságszolgáltatása, rettenetesen szigorú szokott néha lenni. Várat magára olykor, de ha jön a megbosszulás órája, akkor lehetetlen azt megkérlelni. A nemezisnek nincsen füle a könyörgőkre nézve.

Szegény Elvira, ki nem is sejtette Federico közömbösségét iránta, meg nem érdemelt csapásnak vélte az égtől azt a katasztrófát, mi Federicot nászutazásuk alatt Montecarlóban érte.

A gróf, kit elragadott a játék szenvedélye, játszás közben kíméletlenül összefüggött egy Gordon nevű angol utazóval. Az ügyet lehetetlen volt békésen elintézni és Elvira egy délelőtt — mit sem sejtve a történetekről — arra a rettenetes hirre rohant az öt sétálni kísért komornyikkal a nagy korzóról haza, hogy Federicot párbajban agyonlőtték.

Az Elvira gyásza igaz, mély és örökkétartó volt. Özvegységre esküdött meg a Federico sirjánál, mely fogadását annál kevésbé bánta meg, mert az ég küldött számára igazi égi vigaszt, egy kis leányka személyében. Ez aztán kárpótolta szenvedéseiért és hűségessé tette az özvegyi fátyolhoz.

A véletlen úgy akarta, hogy a boldog Lenának első gyereke szintén egy kis aranyos leányka volt, mire fölújult az idillikus kép a Santaflora-palotájában és két kis angyalarcú gyermekleány éppen úgy játszott ott az öreg folyosón, mint egykor Elvira és Lena. . .

FEJTÖRŐ

Képtalány.

Koczkarejtvény.
PONGRÁCZ SÁNDORTÓL.

A	A	A	A
A	E	E	L
L	L	L	S
S	D	D	Z

E koczkákban úgy helyezendők el a betűk, hogy felülről lefelé és balról jobbra olvasva következő négy szó értelmét adják:

1. A likör egy faja. —
2. Mithologiai alak. — 3.
Ritka női név. — 4. Burg-ot hozzáadva, kapsz egy német várost.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé:

Hét csillagból van a gönczöl szekere.

A számrejtvényé:

Alkonyodik oda által,
Pihenőre száll a nap.